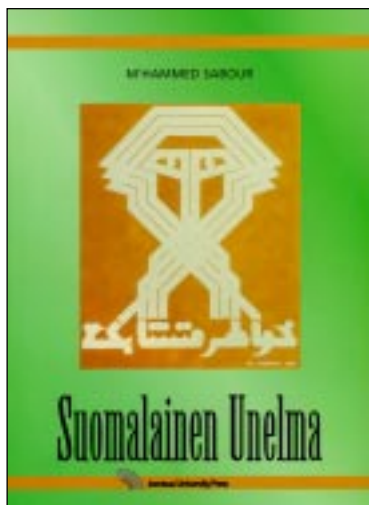


Kirjat



M'hammed Sabour: Suomalainen Unelma. Tapahtumia ja tulkintoja Suomesta ja suomalaisista. Joensuu University Press, 2000. 216 s.

Professori M'hammed Sabourin nimi tuli minulle tutuksi muutama vuosi sitten sosiologian yhteydessä ja nyt minulla on ollut hyvä tilaisuus lukea hänen kirjansa, jossa hän kuvaa omakohtaisia tapahtumia Suomessa asumiensa vuosien varrelta. Mielenkiintoiseksi asian tekee se, että vain harvoin on julkaistu sosiologin näkemystä meistä sellaisena kuin me olemme toisen silmin. Sosiologin, joka on ensin ollut vieras ja josta on tullut suomalainen, joka tiedostaa samanaikaisesti omat kulttuuriset siteensä Marokkoon. Päiväkirjan muotoinen teos on erinomainen kuvaus yhden yksilön tulosta ja sopeutumisesta vieraaseen kulttuuriin niin, että tänään hän on yksi meistä. Koska hän itse kirjoittaa puolestaan paremmin kuin mitä minä voin teh-

dä, niin lainaankin seuraavassa otteita hänen kirjastaan ajallisesa järjestyksessä. Lukijan on syytä ottaa huomioon ajan ja tapahtuminen vaikutukset, sillä eilinen ei ole tänään ja päinvastoin – vai onko?

Jokaisella Suomeen saapuvala ulkomaalaisella on oma tarinansa siitä, millaisen maan ja kulttuurin he ovat kohdanneet. Minun tarinani ei siinä suhteessa ole mitenkään ainutlaatuinen. Kulttuuritaustani ja elämänkulkuni tietysti vaikuttavat tapaani kokea ja kuvata asioita. (Ote epilogista.)

On vuosi 1976. (Helsingin lentoasemalla)...

Muut matkustajat pääsivät tarkastuksen läpi vaivatta, ainoastaan minä jäin selittämään, todistamaan ja vakuuttamaan, että olin kunnollinen turisti. Tajusin ensimmäisen kerran, etteivät meikäläiset ole tänne tervetulleita tai ainakaan yhtä tervetulleita kuin muut.

Pohdin vieläkin, miksi poliisi oli niin epäilevä, epäkohtelias ja työkeä minua kohtaan. Minullaan oli kaikki vaaditut paperit ja asiakirjat, olin hyvin pukeutunut ja käyttäydyin toisten lailla sivistyneesti. Johtuikohan kohteluni tummasta ihonväristäni ja vieraasta nimestäni, tai kenties syytä oli Marokon kansalaisuuteni? ... Mieleeni nousi muistoja menneestä. Kun lapsena ystäväni kanssa menimme 1950-luvulla Casablancan eurooppalaisten asuttamiin osiin, elokuvateatteriin, jopa kouluun, jouduimme ovella selvittämään vartijalle tai lipuntarkastajalle, että meidän kuului päästä sisään, meillä oli rahaa ja kädessämme oleva lippu oli oikea...

Helsinki herätti kuitenkin myös toisenlaisia ajatuksia kuten seuraavassa:

Ihmisten käytöksessä kiinnittää huomiota kurinalaisuus, esimerkiksi liikennesääntöjä näytetään kunnioitettavan. Ihmiset odottavat jalkakäytävällä kärsivällisesti ja kuuliaisesti valon vaihtumista punaisesta vihreäksi, vaikkei kadulla liiku yhtään autoa. Tämä poikkeaa Casablancan tai Pariisin käytännöstä.

Ja kieli- ja kommunikaatio-ongelmat alkavat hahmottua:

Osaan itse sanoa pari sanaa: kiitos, joka tarkoittaa 'merci' ja ole hyvä, joka tarkoittaa 'sil vous plaît'. Nämä kaksi sanaa ovat hyvin tärkeitä ja auttavat paljon, mutta ne ovat vain pienen pieni osa kieltä, joka näyttää kirjoitetunakin erikoiselta. Sanat ovat niin pitkiä, etten tiedä kuinka niiden lukemisesta voi selviytyä.

Ennakkoluulot ja stereotypiat putkahtavat myös pintaan, kun on kyse avioliitosta kahden eri kulttuurin edustajan välillä.

Olimme hakemassa kirkkoheran virastosta papereita avioliittoa varten. Pastori tuli tervehtimään meitä ja puhui minullekin kohteliaasti. L:n hän kutsui luokseen ja yritti selvittää hänelle, miten väärin niin sosiaalisesti, kulttuurisesti kuin uskonnollisestikin on yhdistää elämänsä johonkin pakanallisen uskonnon edustajaan. Mieti vielä kerran, oli pappi käsenyt. Moinen neuvonta kesti melkein 20 minuuttia. Kun L. lopulta tuli toimistosta, pastori seurasi häntä, hymyili minulle ja sanoi hyvästeiksi: Nice meeting you. L:lle hän toivotti suomeksi: Mieti asiaa ja tule vielä käymään, jos haluat keskustella siitä. Kuinka

olisin voinut ymmärtää moisia tapahtumia? Olin kielivammainen: en ymmärtänyt, mitä ihmiset puhuivat ympärilläni ja mitä he ajattelivat. Ehkä joskus oli parempi, etten ymmärtänytäkään. Oli vähemmän tuskallista.

Tulijaa kohtaa luonnollisesti koti-ikävä, jolloin ajatukset saavat sisältöjä kuten:

... kaipaen omaa kulttuuriani ja kotipuolen tapahtumia. Tekee mieli hyvää couscousia ja tajina: haluan kuulla Marokon ääniä ja musiikkia sekä sukin hajua. Olisi mukava nähdä tuttuja, tava-ta kavereita, keskustella heidän kanssaan, kutsua heitä vierailulle ja saada olla oma itsensä, ettei tarvitsisi koko ajan elää itseään kontrolloiden ja valvoen.

Mennään ajassa eteenpäin. On vuosi 1980.

Minusta tuli vihdoinkin Suomen kansalainen. Presidentti Urho Kekkosen allekirjoittama päätös tuli tänään. Uskomatonta! On vaikea kuvailla tunteita, joita asia minussa herättää. Kuka oikein olen? Olen sama mies kuin aikaisemminkin, sillä säilytin myös entisen kansalaisuuteni. Mutta olen myös jotakin uuttakin. Asun pysyvästi Suomessa ja olen nyt myös tämän maan kansalainen... Minulle on kunnia olla osa tätä kansaa...

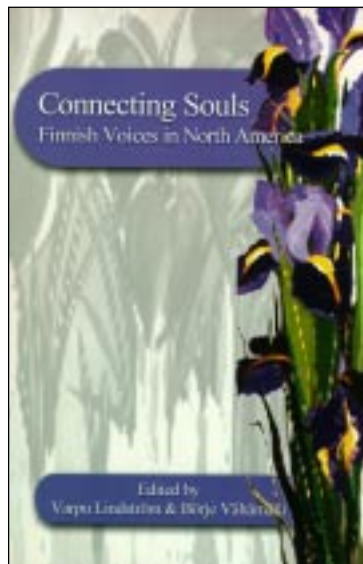
Minua erityisesti koskettanut pohdinta löytyy vuodelta 1990, jolloin M'hammed Sabour kirjoittaa kaksikulttuurisesta liitosta:

Erilaisuudesta muodostunut liitto ja ystävyys vaativat kompromisseja. Sellaisessa yhteisössä, jonka tavoitteena on tasa-arvo, tasapaino ja yhteenkuuluvuus, on pakko ottaa huomioon toisen toivomukset, tavoitteet ja mielipiteet

ja yrittää samalla tuoda esille omia näkemyksiään pyrkimättä korostamaan niitä tai alistumaan toisen näkemyksiin. Kaksikulttuurinen liitto on vaativa liitto. Se on ikuista tasapainon hakemista ja sovittelua. Oikeastaan se muistuttaa yritystä kävellä pitkällä narulla putoamatta... Eriolaiset symbolit, rituaalit, surut, pettymykset, ilot, toiveet ja kärsimykset törmäivät toisiinsa. Rakkaus ei ole vain sanoja ja tunteiden osoitusta, se on käytännöllistä työnjakoa ja huomioon ottamista.

Hän kirjoittaa sujuvasti ja juosteasti monesta muustakin asiasta ja olotilasta. Tutustu ihmeessä. Minulle lukukokemus oli mieluisen ja antoi ajattelemisen aihetta sekä laajensi osaltaan ymmärrystäni maailmasta, jossa elämme. Merci M'hammed!

Juha Niemelä



Connecting Souls – Finnish Voices in North America. Edited by Varpu Lindström & Börje Vähämäki. Ontario, 2000. 223 s.

Viime vuosina olen usein selaillessani lehtiä ja kirjoja törmännyt pohdintoihin ja kysymyksiin suomalaisuudesta ja sen sisällöstä. Derridan sanoin voin todeta, että ei ole helppo mieltää edes minän olemusta saatikka sitten meitä. Tulkintoja on yhtä monia kuin on ihmisiäkin. Yhtä kaikki – kysymys on alati kiinnostava. Miellyttävän lisänsä tuo tähän pohdintaan lukemani kirja ”Connecting Souls – Finnish Voices in North America”. Meiltä Suomessa jää usein huomaamatta se tosiasia, että Yhdysvalloissa ja Kanadassa on olemassa melkoinen joukko runoilijoita ja kirjailijoita, joilla on suomalaiset juuret. Painotuoreessa kirjassaan he tuovat julki sen, miten he kokevat suomalaisuuden ja miten suomalaisuus heidän välityksellään kääntyy englannin kielelle. Kuten Varpu Lindström ja Börje Vähämäki osuvasti toteavat, monet näistä kirjoittajista elävät ja tekevät työtään suhteellisen eristettyinä sekä toisistaan että lukijoistaan. Tuoloin voidaan hyvin kysyä, mikä sitten sitoo heidät suomalaiseen kulttuuriperintöön. Vastaus ei ole yksiselitteinen. Jotakin voidaan kuitenkin sanoa.

Monet tämän antologian kirjoittajista ovat jo varsin tunnettuja omissa yhteisöissään ja laajemmaltikin. Heistä voin mainita vaikka Jane Piirron, Diane Jarvenpään (alias Diane Jarvi), Lynn Maria Laitalan, Pentti Junnin ja Richard Impolan. Jokainen runoilija ja kirjailija on kiistämättä yksilöllinen. Samalla muutamat heistä tuovat näkyville kirjoituksissaan yhteisiksi koettuja aiheita, tunteita ja sävyjä, jotka tulevat sitä läheisemmiksi, mitä enemmän nii-

hin on mahdollisuus uppoutua. On mahdollista esimerkiksi löytää myyttisiä sävyjä, jotka ovat innostaneet kirjoittajia. Kalevala on ollut toisille selkeä lähtökohta samalla kun toiset ovat löytäneet muita tapoja kertoa. Todellista arkea ei ole myöskään sivuutettu. Yksinäisyyden, poliittisen sitoutumisen, väkivallan, paikan ja luonnon teemat tulevat voimakkaana lukijaa vastaan. Niiltä ei voi välttyä.

On myös niin, että monilla runoilla ja kertomuksilla on kahtalainen ajallinen ulottuvuutensa. On olemassa suomalaisen menneen maailman aika, joka heijastuu omien vanhempien ja esivanhempien kuvauksissa, mutta yhtä lailla yhä enenevämpänä myös nykyhetken suomalaisen kulttuurin uudelleen löytäminen tai tajuminen, joka on suoraa seurausta Suomeen tehdyistä lomamatkoista tai opiskelusta Suomessa. Muodostuu tavallaan kolmio, jossa kärkinä ovat mennyt maailma eli suomalainen kulttuuriperintö, ny-

kypäivän Suomi ja kirjoittajan oma minä, jotka muodostavat yksilön luovuuden vireen ja voiman.

Antologian monipuoliset tekstit on jaettu viiteen ryhmään. Ensimmäisessä ovat Kalevalaan tai luontoon liittyvät runot ja kirjoitukset. Yhteisenä piirteenä näille voidaan pitää shamanistiseen ja myyttiseen suomalaiseen tai suomalais-ugrilaiseen maailmaan liittymistä. Toisessa jaksossa nimittäjänä on siirtolaiselämä iloinen ja murheinen eli mitä on ollut olla ja olla yhä suomalainen Pohjois-Amerikassa. Kolmannessa osassa paneudutaan kysymyksen identiteetistä. Kuka minä olen, on olennainen asia. Muistikuvat ovat tärkein lähde pohdittaessa identiteettiä, minä rakentuu muistikuvien ja muistojen avulla. Kuten toimittajat ovat osuvasti sanoneet, vierailu tai oleskelu Suomessa on saattanut olla kirjoittajalle äärimmäisen tärkeä tapahtuma, siksi neljännessä osassa nimittäjänä ovat kytkeyty-

miset tai uudelleenkytkeytyminen suomalaisuuteen. Kokemuksiaan tilittävät niin suomalaiset juuret omaavat kuin ei-suomalaisetkin, jotka ovat asuneet Suomessa ja havainnoineet ja eläneet kansamme juuri tätä päivää. Viides ja viimeinen osa keskittyy suomalaisten runoilijoiden ja kirjailijoiden hengentuotosten käänkösiin. Tällä tavoin muodostuu toinenkin kolmio, jonka kärkinä toimivat suomalainen kulttuuriperintö Amerikassa, moderni suomalainen kulttuuri ja minä.

Kuten niin useasti kautta historian on ollut nähtävissä, runoilijat ja kirjailijat ovat olleet tiennäyttäjinä ja toimineet itse kääntäjinä. Niin tässäkin tapauksessa ja tuloksena on mainio antologia, joka osoittaa että on olemassa yhteys niin mantereiden, sukupolvien, ihmisten kuin sielujenkin välillä. Suositelen jokaiselle tuon yhteyden löytämistä.

Juha Niemelä



Huttunen, Laura (toim): Sama taivas, eri maa: maahanmuuttajan tarina. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Kansanelämän kuvauksia 48, Helsinki 1999. 307 s.

Kirja koostuu kirjoituskilpailun ”Maahanmuuttajan elämäntarina, kerro elämästäsi omin sanoin” sadosta. Teoksen tarinoissa eri puolilta maailmaa, mm. Venäjältä, Saksasta, Vietnamista, Irakista, Bosniasta ja Afrikan maista, eri syistä Suomeen muuttaneet ihmiset kertovat elämäntarinansa. Näissä tarinoissa uutiset ja tilastot maahanmuuttajista saavat kasvot ja äänen, tulevat lukijaa lähelle. Samalla tarkentuu, joskus terveellisestikin, suomalaisten kuva itsestään, kun sen näkee muualta tulleiden silmin.

Kirjoituskilpailun järjestivät vuonna 1997 Pakolais- ja siirtolaisuusasiain neuvottelukunta, Tampereen yliopiston sosiologian ja sosiiaalipsykologian laitos sekä Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.